

CUVÂNT ÎNAINTE

Schimbările calitative ale infraționalității contemporane, condițiile de luptă cu aceasta necesită nu doar identificarea și elaborarea unor noi metode și mijloace de investigare a faptelor penale și de efectuare a actului de justiție, dar și stăpânirea unui bogat arsenal de cunoștințe, acumulat de către științele preocupate de cercetarea infractorilor și a infraționalității. În șirul acestora, un loc deosebit este ocupat de către criminalistică.

Activitatea de cercetare a faptelor infraționale presupune soluționarea mai multor sarcini complexe de ordin cognitiv în procesul de colectare a probelor și a altor informații relevante din punct de vedere criminalistic. Soluționarea sarcinilor vizate stabilește lipsa unor condiții confortabile în acest sens, precum și prezența unor împotriviri față de urmărirea penală din partea persoanelor dezinteresate în descoperirea faptelor infraționale.

Pentru reprezentanții organelor de drept este necesară, dar și importantă nu doar cunoașterea prevederilor legislației procesual-penale, ci și, în egală măsură, partea anumitor procedee de efectuare a acțiunilor de urmărire penală, a posibilităților și oportunității aplicării mijloacelor tehnice pe sens. Este relevantă și capacitatea de a planifica efectuarea cercetării și a acțiunilor de urmărire penală, de a aprecia corect situațiile de urmărire existente ca, reieșind din ele, să înainteze versiunile corespunzătoare. Or, la momentul de față, criminalistica prin sine ghidează principial aplicarea mai multor realizări ale științelor naturale, tehnice și umanitare în domeniul jurisprudenței. Faptul dat determină tendințele de bază ale dezvoltării criminalisticii ca știință, odată cu extinderea și modificarea sarcinilor pe care aceasta urmează prin datorie să le soluționeze. Și tocmai de aceea, am relua, pentru câștig de cauză, supoziția că știința criminalisticii este una juridică prin aplicație elaborând sistemul de procedee, metode și mijloace speciale de colectare, fixare, cercetare, păstrare și folosire a probelor. Și acestea (procedee și metode) se aplică în cadrul procesului penal în vederea mai multor laturi: prevenirea, cercetarea, descoperirea infrațiunilor și examinarea cauzelor penale.

La rândul său, tactica criminalistică – componentă a criminalisticii – reprezintă nu doar un cumul de procedee de efectuare a acțiunilor de urmărire penală, justificate din punct de vedere științific, ci și un sistem ordonat de teorii, opinii științifice și recomandări practice în privința organizării și planificării activității de cercetare și descoperire a faptelor infraționale. De aceea, la etapa actuală de dezvoltare tactica

criminalistică prezintă o cercetare activă a unui spectru larg de probleme de ordin teoretic de domeniu, din care considerent compartimentul ei focusează atenția și interesul mai multor oameni de știință din domeniu. În condițiile actuale, opinia despre rolul tacticii criminalistice în calitate de sistem specific de recomandări pe caz de raționalitate a aplicării anumitor procedee în procesul cercetării cazurilor infracționale are o importanță prin excepție. Tactica reprezintă o secțiune centrală a criminalisticii ca știință și unitate de curs. Conținutul ei cuprinde un spectru diversificat de opinii doctrinare și de ordin practic privind diversele metodele de prevenire, de întemeiată descoperire a infracțiunilor atingând, desigur, sistemul de procedee destinat folosirii eficiente a posibilităților acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigații în dependență de specificul cauzelor penale. Ea cataloghează, de asemenea, diverse măsuri de depistare, cercetare și descoperire a faptelor infracționale (activitatea represivă) și de prevenire a infracționalității (activitatea preventivă).

Cele menționate până aici pot fi explicate nu doar datorită locului pe care îl ocupă tactica în structura criminalisticii, dar și prin faptul că, pe de o parte, prevederile și recomandările tactice sunt axate pe folosirea eficientă a mijloacelor tehnico-criminalistice, iar, pe de altă parte, fără aceste prevederi și recomandări nu putem elabora metodici eficiente și funcționale de investigare a unor anumite categorii de infracțiuni, în cadrul cărora, mai ales, se pune accent pe particularitățile tactice ale efectuării anumitor acțiuni de urmărire penală. Așadar, tehnica criminalistică este aplicată prin tactica însăși, iar metodica cercetării multor fapte infracționale elaborează, identifică anumite procedee tactice pe care le folosește în procesul investigării nemijlocite a actelor infracționale. Evident, tactica criminalistică mai este definită și ca fiind un sistem constituit din anumite prevederi științifice și diverse procedee-recomandări elaborate în baza acestor prevederi. În obiectul ei se mai regăsește și conținutul tacticii activității speciale de investigații, cu metodele și mijloacele specifice ei aplicabile în lupta cu infracționalitatea

Tactica criminalistică este preocupată și de profilaxia infracțiunilor: 1) identifică cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunilor; 2) colectează informații cu privire la infracțiunile în curs de pregătire sau deja săvârșite. În acest fel, datele cu privire la cauzele comiterii faptelor ilegale sunt colectate în procesul efectuării acțiunilor de urmărire penală. În aceste condiții, de multe ori este iminentă și necesară efectuarea anumitor acțiuni de urmărire penală anume cu acest scop. Ca atare, tactica are strânse interconectare cu unele științe juridice, fiind vorba, în primul rând, despre dreptul procesual penal și dreptul penal, care reprezintă temelia ei juridică. Elaborând anumite procedee și recomandări, tactica criminalistică operează cu anumite categorii din domeniul dreptului penal (infracțiune, complicitate, omor,

sustragere de bunuri etc.) și dreptului procesual penal (alibi, domiciliu, reținere, interceptare, înregistrare, verificare etc.). Condițiile și ordinea efectuării acțiunilor de urmărire penală este reglementată de prevederile Codului de procedură penală.

Tactica criminalistică se „intersectează” și cu unele științe nejuridice: logica și psihologia. De reținut că o suită de calități psihologice sunt necesare pentru persoanele antrenate în efectuarea acțiunilor de urmărire penală (spiritul de observație, memorabilitatea, reacția corespunzătoare, atenția, capacitatea de a conduce activitatea grupului de urmărire penală). Logica este luată în calcul atât în procesul aplicării nemijlocite a procedurilor tactice, cât și în cadrul elaborării anumitor versiuni. Mai mult: arta și iscusința de a comunica cu persoanele reprezintă una dintre cele mai complexe sarcini și, totodată, una dintre cele mai calități de care are nevoie reprezentantul organului de urmărire penală: predispunerea psihologică a persoanei audiate reprezintă deja o garanție substanțială a viitorului succes în cadrul cauzei penale; analiza logică a declarațiilor și metoda de gândire aplicată reprezintă activitatea necesară în vederea stabilirii adevărului în cadrul cauzelor penale. Iese în evidență și altceva: tactica criminalistică aplică și anumite realizări științifice generale din alte domenii: matematică, informatică, biologie, fizică, chimie, medicină ș.a. Ea reprezintă nucleul criminalisticii, reprezentând un sistem specific care asigură procesul de cercetare și descoperire a faptelor infracționale. Acest rol al tacticii vizate este actual datorită interacțiunii strânse a ei cu toate celelalte compartimente ale criminalisticii.

Tactica criminalistică se prezintă și ca un sistem în care se regăsesc multiple prevederi științifice, bazate pe anumite exemple și recomandări concrete pentru a planifica și organiza efectuarea corespunzătoare a activității de urmărire penală. Rezultativ, în temeiul acestei tactici, putem vorbi despre formarea unei linii specifice de acțiuni de care urmează să se ghideze organele de drept în lupta lor cu infracționalitatea. Tactica criminalistică, prin sistemul prevederilor științifice speciale pe care le înglobează, are menirea să optimizeze activitatea de urmărire penală în materia aplicării mijloacelor și metodelor lucrative și eficiente de cercetare și descoperire a faptelor infracționale. Procesul de cercetare a infracțiunilor are, de cele mai multe ori, un caracter conflictual, reprezentanții organelor de urmărire penală fiind nevoiți să activeze în condiții cu un anumit grad de incertitudine. De unde, în vederea investigării reușite a cauzelor penale și a depășirii situațiilor de conflict este necesară anume aplicarea corectă a procedurilor tactice la efectuarea acțiunilor de urmărire penală.

În tratatul de față sunt examinate și analizate aspectele fundamentale, de bază ale tacticii efectuării acțiunilor de urmărire penală, capabile să eficientizeze procesul de cercetare și descoperire a infracțiunilor. Lucrarea conține un volum impunător de

materiale privind particularitățile efectuării acțiunilor de urmărire penală, operațiunile și combinațiile tactice, care fac posibilă depășirea fie minimizarea situațiilor de conflict și a celor de risc tactic în cadrul activității de urmărire penală. Se pune accent și pe anumite situații organizatorice, de management și de luare a hotărârilor pe durata desfășurării urmăririi penale (planificarea și organizarea interacțiunii organelor de drept în procesul efectuării acțiunilor de urmărire penală, identificarea unui sistem corespunzător de administrare a procesului de cercetare și descoperire a infracțiunilor etc.). Unul dintre avantajele lucrării derivă și din investigarea mai multor aspecte și subiecte care anterior nu au fost reflectate substanțial în literatura de specialitate. Tratatul pune în evidență și starea actuală a tacticii criminalistice în calitate de compartiment al criminalisticii.

Iurie Sedlețchi, dr., prof. univ.
Rector al Universității de Studii Europene din Moldova.

Capitolul 1

Tactica criminalistică și rolul ei în organizarea și efectuarea urmăririi penale

1.1 Noțiunea, obiectul, sistemul și importanța tacticii criminalistice

La momentul actual, criminalistica reprezintă „figura principală” în materia aplicării realizărilor științelor tehnice, naturale și umanitare în sfera procesului penal¹. Criminalistica este știința juridică, cu caracter autonom și unitar, care studiază, elaborează și folosește metode și mijloace tehnico-științifice, procedee tactice și metodice destinate descoperirii și cercetării infracțiunilor, identificării făptuitorilor și prevenirii faptelor antisociale².

În opera de tragere la răspundere penală a persoanelor care au comis infracțiuni, procesul penal definește cadrul, limitele în care se pot deplasa organele judiciare, iar criminalistica – modalitățile efective de obținere a datelor necesare decelării stării de fapt și, în final, dovedirii comiterii infracțiunilor sub toate cerințele sale legate de subiecți, obiect și conținut constitutive³.

Sistemul criminalisticii este structurat în compartimente distincte, caracterizate de metodele, mijloacele și procedeele specifice utilizate în îndeplinirea sarcinilor fundamentale ale acestei științe⁴.

Unul din aceste compartimente fiind *tactica*⁵ *criminalistică*, care ca parte integrantă a științei criminalistice⁶ reprezintă un sistem de teze științifice și

¹ Россинская Е. Р. *Современные проблемы криминалистической дидактики*. // Криміналістика ХХІ століття. Матеріали міжнар. наук-практ. конф., 25-26 листоп., 2010. Право. Харків, 2010, с. 795.

² Aionîtoaie C., Berchesan V., Butoi T., et. al. *Tratat de tactica criminalistica*. ed. a II-a. Ed. Carpați., 1992, p. 9.

³ Stancu Em., Manea T. *Tactică criminalistică (I)*. Curs universitar. Ed. Universul Juridic. București, 2017, p. 5.

⁴ Gheorghîță M. *Tratat de criminalistică*. F.E.-P. Tipografia Centrală. Chișinău, 2017, p. 22.

⁵ Termenul „*tactica*” provine de la grecescul „*taktika*” – arta alinierii trupelor militare. El este împrumutat din domeniul științelor militare, fiind compartimentul care studiază esența luptei, legitățile ei, metodele de luptă etc. A se vedea: Крыжановская Л. М. *Основы криминалистической тактики*. В: Теория и практика общественного развития. 2006, No 3, с. 123. Disponibil și la: <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovy-kriminalisticheskoy-taktiki>, accesat la 24.09.2024.

⁶ Conform Dicționarului de Criminalistică, tactica criminalistică, ca parte integrantă a științei criminalistice, este constituită dintr-un sistem de metode și procedee specifice, bazate pe dispozițiile

recomandări elaborate în baza acestora, privind organizarea și planificarea urmăririi penale, determinarea comportamentului persoanelor antrenate în probatoriul procesual-penal și a procedurilor⁷ concrete ale acțiunilor de urmărire penală, orientate spre colectarea și examinarea probelor, spre stabilirea cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvârșirea infracțiunii⁸.

Apariția tacticii în calitate de domeniu specific al criminalistici se asociază cu sfârșitul secolului al XIX-lea, începutul secolului XX, acest termen fiind folosit pentru prima dată de către autorul german L. Weingard în raport cu activitatea persoanelor antrenate în cercetarea și descoperirea infracțiunilor⁹.

Conceptul de „tactică” este vast și amplu, fiind aplicat pe larg în multe domenii ale vieții. Pentru prima dată, noțiunea de „tactică”¹⁰ și-a făcut apariția în doctrina militară, cunoscând o dezvoltare unilaterală dictată de starea de luptă armată, în care părțile urmăreau obiectivul nimicirii inamicului și păstrării propriilor forțe¹¹. Din punct de vedere al doctrinei militare, obiectul tacticii îl constituie studiul acțiunilor de luptă, elaborarea principiilor, formelor și procedurilor de organizare și ducere a acestor acțiuni. Tactica se află într-o strânsă corelație cu arta operativă și cu strategia, subordonându-se acestora, ceea ce impune întotdeauna integrarea acțiunilor tactice într-o concepție operativă și strategică¹².

Inițial, în criminalistică, tactica a reprezentat o totalitate de recomandări justificate din punct de vedere teoretic cu privire la planificarea activității persoanelor

legii procesual-penale și pe experiența pozitivă generalizată a organelor de urmărire penală, pe folosirea logicii și psihologiei judiciare, precum și a altor științe aplicate pentru prevenirea, descoperirea și cercetarea infracțiunilor în scopul obținerii de rezultate optime cu cheltuieli minime de efort, mijloace și timp. A se vedea: Angheliescu I. Dan N., Constantin I. R., et. al. *Dicționar de criminalistică*. Ed. științifică și enciclopedică. București, 1984, p. 196.

⁷ Tactica criminalistică pune la dispoziția organelor de urmărire penală, judecătorești și speciale de investigație un bogat ansamblu de procedee criminalistice eficiente întru stabilirea adevărului pe cauzele cercetate. A se vedea Gheorghită M. *Tratat de criminalistică*. F.E.-P. Tipografia Centrală. Chișinău, 2017, p. 23.

⁸ Jitariuc V. *Tactica acțiunilor de urmărire penală: Noțiune, Conținut, Sistem*. În: Revista Română de criminalistică, nr. 2. București, 2022, p. 131.

⁹ Вейнгард Л. *Уголовная тактика*. Овруч, 1910, с. 5.

¹⁰ Conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române, tactica este o parte componentă a artei militare care se ocupă cu studiul, organizarea, pregătirea și ducerea luptei pentru a îndeplini cu maximum de eficacitate scopurile fixate. Disponibil la: <https://dexonline.ro/definitie/emfaz%C4%83>, accesat la 06.08.2023.

¹¹ Rusu V., Gavajuc S. *Reflecții de ordin doctrinar privind bazele tactice ale activității speciale de investigații*. În: Studii și cercetări juridice: Culegere de lucrări științifice de specialitate. Partea 2. Chișinău, 2020, p. 166.

¹² *Lexicon Militar*. Ediția a II-a, revăzută. Coordonatori: C. Soare, V. Arsenie, T. Barbu, C. Onișor. Ed. Saka. Chișinău, 1994, p. 316.

antrenate în cercetarea și descoperirea infracțiunilor. Începând cu anii 20 ai secolului trecut și până la mijlocul anilor 50, tactica criminalistică era percepută în calitate de compartiment al criminalisticii care studia diferite aspecte ale organizării activității de urmărire penală figurând, în același timp, și în calitate de baze, prevederi generale pentru metodicile particulare de investigare a faptelor infracționale. Ulterior, din anii 60 a secolului al XX-lea, în legătură cu apariția metodologiei criminalistice, tactica s-a transformat în calitate de compartiment aparte axat doar pe studierea elementelor activității de urmărire penală¹³.

Actualmente, tactica criminalistică, în calitate de sistem general de investigare, cercetare a cauzelor penale ocupă un loc central în cadrul criminalisticii. Opiniile privind rolul tacticii criminalistice, în calitatea ei de sistem determinat de recomandări cu privire la raționalitatea aplicării anumitor procedee în procesul cercetării infracțiunilor, are o importanță primordială¹⁴.

În știința criminalisticii, conform opiniei autorului Vasiliev A., termenul de „tactică”, este utilizat cu semnificația de metode și procedee a căror aplicare în condițiile dificile ale activităților cu caracter conflictual asigură obținerea rezultatelor scontate iar domeniile care se concentrează pe elaborarea și dezvoltarea acestor metode și procedee poartă denumirea de „științe tactice”¹⁵.

În criminalistică, acest termen este folosit la figurat, condiționat pentru desemnarea compartimentului care studiază esența și arta organizării activității de urmărire penală – domeniu specific de activitate al persoanelor special desemnate, împuternicite – în vederea prevenirii, cercetării și descoperirii faptelor infracționale. Conținutul acestui domeniu de activitate se referă la multiple aspecte normative, organizatorice, psihologice, logice, empirice etc., de organizare a activității reprezentanților organelor de urmărire penală¹⁶.

Unii autori atenționează că oportunitatea utilizării acestui termen în criminalistică poate ridica semne de întrebare. Totuși existența elementelor precum planificare, noțiuni generale cu privire la organizare, procedee de realizare efectivă a diferitor operațiuni caracteristice acțiunilor de urmărire penală, operațiunilor și combinațiilor tactice, elaborate în cadrul tacticii criminalistice, justifică utilizarea acestui termen¹⁷.

¹³ Крыжановская Л. М. *Op. cit.*, p. 124.

¹⁴ Ширшов Б. В. *Особенности криминалистической тактики в системе научного знания и ее связь с другими разделами криминалистики*. În: Вестник Санкт-Петербургского Университета МВД России, №3 (87)/2020, с. 180.

¹⁵ Васильев А. *Следственная тактика*. Изд. Юрид. лит. М., 1976, с. 30.

¹⁶ Крыжановская Л. М. *Op. cit.*, p. 123.

¹⁷ Osoianu T., Ostavciuc D., Odagiu Iu., et. al. *Tactica acțiunilor de urmărire penală*. Curs Universitar. Ed. Cartea Militară. Chișinău, 2020, p. 10.